

נדרים לב, ע"א: אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר: מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים? ... שמואל אמר: מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה. שנא': "במה אדע כי אירשנה". (רש"י: שהגדיל לשאול על מידותיו של הקב"ה, שאמר: "במה אדע").

בראשית רבה פרשה מד: "במה אדע" – ר' חייא בר' חנינא אמר: לא כקורא תגר, אלא אמר לו: "באיזו זכות?" אמר לו: "בכפרות [בקרבנות הכפרה] שאני נותן לבניך". (ובדומה רש"י בפסוק ו: "דבר אחר במה אדע, לא שאל לו אות אלא אמר לפניו הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות")

5. מה מסמל מעשה-הברית/המחזה?

רש"י על דרך הפשט	רש"י על דרך הדרש
פסוקים ט-יב, יז הגדרה כללית:	מעשה הברית רומז על העתיד – על מעשה הקרבנות, ועל היחסים בין ישראל לאומות
עֲגֵלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת־אֵיל מְשֻׁלֶּשׁ וְתָר וְגֹזֶל	1. רמז לקרבנות ("משולשת" כרמו לשלושה סוגים שונים של קרבנות מכל בעל חיים). 2. רמז לאומות העולם, שנמשלו לפרים, אילים ושעירים
וַיִּבְתֵּר אֹתָם בַּתָּנוּךְ וַיִּתֵּן אִישׁ-בְּתָרוֹ לְקִרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֶת-הַצֹּפֵר לֹא בָתָר וַיִּרְדַּ הָעֵיט עַל-הַפָּגִרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם	רמז לכליון האומות
(וַיִּזְוְהָנָה תְּנוּרָ עֶשֶׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה:	רמז לישראל, שיהיו קיימים לעולם רמז לדוד מלך ישראל שיקום לכלות את האומות
	רמז לנפילת המלכויות בגיהינום
	תנור העשן ולפיד האש – שליח השכינה, והמעבר בין הבתרים היא כריתת הברית

ד. משמעות ברית בין הבתרים.

6. פס' יב "והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו" רומז למחזה נבואי קשה ומצמרר שחזה אברהם אבינו. עיין רש"י, מדוע אברהם אבינו חשש כל-כך מהמחזה? עיין רמב"ן, מה ניבא אברהם אבינו? כיצד נבואה זו מתגלה בכתובים? מהי האזהרה בנבואה זו לירושת הארץ עי"י זרעו של אברהם?
- והנה אימה חשכה גדולה נופלת - **דרשו בו רמז לשעבוד ארבע גליות**, כי מצא הנביא בנפשו אימה, ואחר כך בא בחשכה, ואחר כך גדלה החשכה, ואחר כך הרגיש כאלו היא נופלת עליו, כמשא כבד תכבד ממנו. אמרו (ב"ר מד יז): **אימה זו בבל**. חשכה זו מדי, שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית, גדולה זו מלכות אנטיוכס, נופלת עליו זו אדום: והיה העניין הזה לאברהם, כי כשהקב"ה כרת עמו ברית לתת הארץ לזרעו "לאחוזת עולם" אמר לו כמשייר במתנתו, שארבע גליות ישתעבדו בבניו וימשלו בארצם, וזה ב'על מנת' אם יחטאו לפניו.
7. פס' יג. "**ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה**". כיצד יש לספור את ה 400 שנה הללו?
א. עיין רש"י לפס' יג ד"ה: כי גר יהיה זרעך. ממתי יש למנות את ה 400 שנה? מהו החשבון?
ב. עיין רמב"ן. כיצד מסביר הרמב"ן את הפס' (מקרא מסורס), כיצד מבין הרמב"ן את הפס' ומדוע כך? כי גר יהיה זרעך - זה מקרא מסורס, ושיעורו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה ועבדום וענו אותם, ולא פירש כמה ימי העבדות והעינוי: (והרבה מקראות מסורסות יש בכתוב: וכן "בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק ב"י (להלן לט, יז), וכן "וכל הארץ באו מצרימה לשבור אל יוסף" (שם מא, ז), וכן "כי כל אוכל חמץ ונכרתה הנפש ההיא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי" (שמות יב, טו)...ורבים כן:) ועניין הכתוב, אף על פי שאני אומר לך "לזרעך נתתי את הארץ הזאת", ידוע תדע כי טרם נתתי אותה להם יהיו גרים בארץ לא להם ארבע מאות שנה, וגם יעבדום וענו אותם.
8. "**וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי**..." מהי השאלה העולה מהענשת הגוי שישעבדו את ישראל? עיין רמב"ן דלקמן. מהם שני ההסברים לשאלה זו? (אחת של רמב"ן והשניה של רמב"ם)
- והטעם** כמו שאמר הכתוב (זכריה א יד): "וקנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה וקצף גדול אני קוצף על הגוים השאננים אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה" (זכריה א, יד)...וכן היה במצרים שהוסיפו להרע כי השליכו בניהם ליאור, וימרו את ח"יהם וחשבו למחות את שמם, וזה טעם דן אנכי - שאביא אותם במשפט, אם עשו כנגזר עליהם או הוסיפו להרע להם... וכן הכתוב אומר בסנחריב "הוי אשור שבט אפ"י וגו' "בגוי חנף אשלחנו ועל עם עברתי אצוננו" (ישעיהו י, ה). ואמר הכתוב "והוא לא כן ידמה ולבבו לא כן יחשוב כי להשמיד בלבבו". ועל כן הענישו בסוף, כמו שנאמר "והיה כי יבצע ה' את כל מעשהו אפקוד על פרי גודל לבב מלך אשור ועל תפארת רום עיניו" וגו' (שם י, יב)...
- והרב [הרמב"ם] נתן טעם בספר המדע (הלכות תשובה ו, ה): לפי שלא גזר [ה'] על איש ידוע [שישעבד את ישראל אלא רק על העם המצרי]. וכל אותם [המצרים שהיו] המריעים לישראל, אילו לא רצה כל אחד מהם - הרשות בידו, לפי שלא נגזר על איש ידוע.
9. פס' יח. "**לזרעך נתתי את הארץ הזאת**..." ההבדל בין ההבטחות שקיבל על הארץ עד כה הבטיח ה' לאברהם את הארץ בפרק יב, ז ובפרק יג, טו, ובפרק טו, יח-כ. מה ההבדל בין שלושת ההבטחות? על כך עומד רמב"ן:
- ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר - הנה הקב"ה הבטיח את אברהם במתנת הארץ פעמים רבים, וכולם לצורך ענין: **בבואו בארץ מתחלה** אמר לו "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (לעיל יב ז), ולא באר מתנתו, כי